EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Sosiaali- ja terveysvaliokunta

00102 EDUSKUNTA

LAUSUNTO

25.10.2023

EOAK/6768/2023

ASIA: HE 41/2023 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2024 JA VNS 1/2023 VP VALTIONEUVOSTON SELONTEKO JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMASTA VUOSILLE 2024—2027

Lausuntopyyntö ja esitys

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (pääluokka 33 / STM:n hallinnonala) sekä valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027.

Valiokunta pyytää lausuntoa erityisesti sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutusten sekä hoitoon pääsyn (ml. mielenterveyspalvelut) näkökulmasta.

Hallitus antoi 9.10.2023 eduskunnalle vuoden 2024 talousarvioesityksen, siihen liittyvät lakiesitykset sekä tarkistetun julkisen talouden suunnitelman, joka koskee vuosia 2024–2027.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan määrärahoiksi esitetään vuodeksi 2024 noin 16,2 miljardia euroa. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteessa[1] todetaan talousarvion sisällöstä seuraavaa.

> Talousarvioesityksessä muun muassa työttömyysturvaan ja yleiseen asumistukeen kohdistuu muutoksia. Lisäksi lääkärin vastaanottopalkkioiden

[1] Tiedote 9.10.2023, https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/sosiaali-ja-terveysministerion-hallinnonalan-talousarvioesitys-vuodelle-2024

Kela-korvausta korotetaan ja turvakotien rahoitus turvataan. Myös lapsilisiin tehdään useita parannuksia. Lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden kuntoutusta ja kuntoutuspalveluja parannetaan Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta määräaikaisella ohjelmalla.

Talousarvioesityksessä sosiaaliturvaan ehdotetaan useita määrärahatarvetta pienentäviä uudistuksia. Kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksiin sidottujen etuuksien indeksikorotukset jäädytettäisiin pois lukien toimeentulotuki, eläkkeet, rintamalisät, vammaisetuudet, elatustuki ja lääkkeiden vuosiomavastuu.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan määrärahoista käytetään eläkemenoihin noin 33 prosenttia, perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen sekä perustoimeentulotukeen noin 29 prosenttia sekä työttömyysturvaan noin 15 prosenttia. Sairausvakuutuksen osuus määrärahoista on noin 14 prosenttia, sosiaali- ja terveydenhuollon tukemisen osuus noin 2 prosenttia sekä terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettujen avustusten osuus noin 2 prosenttia.

Lausunto

Esitän lausuntonani kohteliaimmin seuraavan.

Talousarvion suhde perusoikeuksiin

Perustuslain 1 §:n 2 momentin mukaan Suomen valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Nähdäkseni erityisesti nämä perustuslain säännökset velvoittavat arvioimaan talousarvioehdotuksen vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen.

Valiokunta on pyytänyt oikeusasiamiehen arviota erityisesti sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutusten sekä hoitoon pääsyn kannalta. Valtion talousarvioehdotuksen arvioinnissa on keskeistä, miten sen sisältämät ehdotukset toteuttavat perustuslain 1 §:n tavoitteen oikeudenmukaisuudesta yhteiskunnassa ja perustuslain 19 §:n jokaiselle turvaaman oikeuden ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, perustoimeentuloon, oikeuden riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä edistää terveyttä.

Perustuslain 19 §:n mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi

ja yksilöllinen kasvu. Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin vakiintuneen tulkinnan mukaan säännöksen tarkoittama välttämätön toimeentulo ja huolenpito tarkoittavat sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Tähän sisältyy esimerkiksi terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämätön ravinto ja asumisen järjestäminen.

Perustuslain 19 § 2 momentissa velvoitetaan lainsäätäjään turvaamaan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan säännöksessä luetelluissa tilanteissa. Säännöstä on vakiintuneesti tulkittu siten, että samankin sosiaalisen riskin aikana perustoimeentulo on mahdollista järjestää eritavoin eri asemassa oleville henkilöille. Lainsäädännön tulee kuitenkin aina turvata, ettei kukaan jää pitkäksi aikaa kokonaan turvan ulkopuolelle

Perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvataan jokaiselle sen mukaan kuin lailla säädetään riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Säännöksellä ei turvata mitään nimenomaista tapaa tarjota palveluja, tältä osin perustuslain edellytys on, että palveluja on riittävästi. Säännöksellä velvoitetaan julkinen valta turvaamaan palvelujen saatavuus. Tämä merkitsee vaatimusta palvelujen riittävästä tarjonnasta maan eri osissa asuville.

Perustuslain 84 §:n 1 momentin mukaan valtion talousarvioon otetaan arviot vuotuisista tuloista ja määrärahat vuotuisiin menoihin sekä määrärahojen käyttötarkoitukset ja muut talousarvion perustelut. Lailla voidaan säätää, että talousarvioon voidaan ottaa joistakin toisiinsa välittömästi liittyvistä tuloista ja menoista niiden erotusta vastaavat tuloarviot tai määrärahat.

Palvelujen tarve ja tarvittavien palveluiden määrä tulee talousarviota laadittaessa arvioida ja mitoittaa tavalla, joka mahdollistaa perustuslaissa säädettyjen oikeuksien toteuttamisen. Velvollisuus toteuttaa perusoikeuksia toteuttavat palvelut tulee siten ottaa huomioon sekä talousarviopäätöksiä tehtäessä ja että palveluita annettaessa. Perustuslain turvaamat perusoikeudet ovat myös eduskuntaa budjettivallan käyttäjänä velvoittavia. Perusoikeuksien kokonaisuus on erityisen velvoittavuuden ja hyväksyttävyyden varaan rakentuva etusijajärjestys, joka velvoittaa priorisoimiaan oikeuksien toteuttamisen yhteiskunnan voimavaroja jaettaessa. Perustuslaissa säädetyt perusoikeudet asettavat siten valtiolle velvollisuuksien vähimmäistason. Jos talousarviossa varatut summat mitoitetaan tietoisesti ja tarkoituksellisesti perustuslain turvaamien palveluiden tuottamisvelvoitteen näkökulmasta liian alhaisiksi, kyseessä on perustuslain 22 §:n vastainen menettely.

Mikäli perusoikeuksia toteuttavan lainsäädännön toimeenpanoon ei suunnata riittävästi voimavaroja, tulee lainsäädäntöä muuttaa. Määrärahojen puute ei vapauta järjestämisvastuussa olevaa tahoa velvollisuudesta laissa säädettyjen palveluiden tuottamiseen.

Perustuslakivaliokunnan tehtäviin kuuluu hallituksen esityksiä käsitellessään sen arviointi, täyttyvätkö perustuslain vaatimukset, mikäli perusoikeuksia toteuttavaa lainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi tai kumottavaksi.

Minulla ei ole laillisuusvalvojana mahdollisuutta ottaa ennakollisesti kantaa siihen, ovatko talousarvioehdotuksessa esitetyt summat riittäviä perusoikeuksien toteuttamiseksi.

Sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutusten arviointi

Talousarvioehdotukseen liittyy lukuisia budjettilakiesityksiä, jotka liittyvät sosiaaliturvaan ja toimeentuloon. Esitykset liittyvät muun muassa työttömyysturvaan, asumistukeen ja toimeentulotukeen.

Hallituksen esityksessä talousarvioksi tai julkisen talouden suunnitelmassa ei ole arvioitu kyseessä olevien esitysten yhteisvaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Yhteisvaikutuksia vaikuttaa arvioidun ainoastaan taloudellisesta näkökulmasta.

Lainsäädäntömuutosten vaikutusarviot tulee tehdä kunkin yksittäisen lainsäädäntömuutoksen yhteydessä. Pidän kuitenkin välttämättömänä, että talousarvioesityksen yhteydessä arvioidaan myös sosiaaliturvaan kohdistuvien muutosten kokonaisvaikutuksia. Vain tällaisen arvion myötä voidaan varmistaa, etteivät eri muutosten yhteisvaikutukset pääse muodostumaan kohtuuttomiksi. Erityisesti tulisi arvioida, millä tavoin esitettyjen muutosten yhteisvaikutukset kohdistuvat heikoimmassa asemassa oleviin henkilöihin ja perheisiin. Erityisesti tulisi arvioida ehdotusten vaikutus lapsiin ja lapsiköyhyyden vähentämiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut muistion sosiaaliturva- ja veromuutosten yhteisvaikutuksista[2]. Ehdotettujen muutosten havaittiin kasvattavan tuloeroja. Esitetyt muutokset kasvattavat suhteellista pienituloisuutta sekä 50 että 60 prosentin pienituloisuusrajalla. Myös lasten pienituloisuusaste kasvaa ehdotettujen muutosten seurauksena. Etuudensaajaryhmien välisessä tarkastelussa suhteellisesti suurimmat vaikutukset kohdistuisivat opiskelijoihin ja työttömiin ansioturvan saajiin. Eri perhetyyppejä tarkastellessa suhteellinen pienituloisuus kasvaa eniten nuorten aikuisten, yksinhuoltajien sekä vanhempien työikäisten yksin asuvien keskuudessa. Ikäryhmittäisessä tarkastelussa suurimmat vaikutukset kohdistuvat 18–24 vuotiaisiin. Tulonmenetyksiä (1 % tai enemmän) kokeviin kotitalouksiin kuuluu noin 14 % väestöstä. Todella huomattavia yli 10 % tulonmenetyksiä kokeviin kotitalouksiin kuuluu vajaat 3 prosenttia väestöstä. Kolmen pienituloisimman tulokymmenyksen osuus kotitalouksien yhteenlasketusta käytettävissä olevasta tulosta supistuu. Pienimpien tulokymmenysten osalta toimeentulotuki tasoittaa etuuksien alenemisen vaikutusta tuloihin. Ministeriön arvioinnissa olivat mukana pääsääntöisesti vain niin sanotut staattiset vaikutukset, eikä muutosten

[2] Sosiaali- ja terveysministeriön muistio 2023: Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi.

mahdollisia vaikutuksia esimerkiksi työllistymiseen ei ole otettu lähtökohtaisesti huomioon.

Lainsäädännön arviointineuvosto on katsonut, että sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemasta muistiosta vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arvioinnista puuttuu perus- ja ihmisoikeuksien yhteisvaikutusten arviointi[3].

Lainsäädännön arviointineuvosto on esimerkiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamista koskevassa lausunnossa todennut, että esitysluonnoksessa ei ollut arvioitu riittävästi vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. Esitysluonnoksessa olisi tullut arvioida, millaisia epäsuoria vaikutuksia haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset, kuten esimerkiksi ylivelkaantuneet, tulevat kohtaamaan arjessaan muutoksen myötä. Esitysluonnoksen arvioinnissa olisi myös tullut huomioida muut valmisteilla olevat uudistukset ja niiden mahdolliset yhteisvaikutukset erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville ihmisryhmille. Jos useiden esitysten vaikutukset kohdistuvat osittain samoihin ihmisiin, on tärkeää arvioida myös toimien yhteisvaikutuksia. Esitysluonnoksessa olisi lisäksi tullut kuvata esityksen vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oikeuksiin[4].

Kansaneläkelaitos (Kela) on 23.9.2023 indeksitarkistuksia koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta antamassaan lausunnossa[5] kiinnittänyt huomiota esitysten yhteisvaikutuksiin ja pitänyt nykytiedoin ilmeisenä, että muutoksilla on kumuloituvia vaikutuksia ja vaikutukset kumuloituvat eri tavoin eri asiakasryhmille. Kela on pitänyt tärkeänä, että muutosten yhteisvaikutuksia tuensaajille pyrittäisiin arvioimaan osana valmistelua mahdollisimman pikaisesti ja kattavasti.

Lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen[6] mukaan vaikutusten arvioinnissa tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa. Vaikutukset voivat esimerkiksi olla kumulatiivisia siten, että myöhempi hanke voimistaa aiemmin tehtyjen muutosten vaikutuksia. Yhteisvaikutukset muiden hankkeiden kanssa voivat muodostua merkittäviksi esimerkiksi eri hankkeiden vaikutusten kohdistuessa samoihin kohderyhmiin. Katson, että vaatimuksen vaikutusten arvioinnista tulisi koskea myös hallituksen esitystä talousarvioksi ja siinä esitettyjä merkittäviä muutoksia.

Koska talousarvioesitys tai julkisen talouden suunnitelma ei sisällä riittävää ja myös perus- ja ihmisoikeusvaikutukset huomioivaa esityksen vaikutusten kokonaisarviota eikä sellaista tietojeni mukaan ole muutoinkaan saatavilla,

---

[3] Mm. Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta 12.10.2023 VN/28066/20232-VNK-2

[4] Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto 12.10.2023 VN/28066/20232-VNK-2

[5] Kelan lausunto 23.9.2023, 64/010/2023 lausuntopyyntöön VN/20785/2023

[6] Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66, s. 14

en laillisuusvalvojana voi ottaa kantaa siihen, sisältääkö talousarvioesitys sellaisia ehdotuksia, jotka aiheuttaisivat toteutuessaan kohtuuttomia yhteisvaikutuksia.

Pidän välttämättömänä, että muutosten yhteisvaikutuksien arviointiin erityisesti perusoikeuksien kokonaisuuden kannalta ryhdytään viipymättä.

Edellä mainitussa sosiaali- ja terveysministeriön muistiossa sosiaaliturva- ja veromuutosten yhteisvaikutuksista arvioidaan toimeentulotuen tasoittavan etuuksien alenemisen vaikutusta eli muutosten tulevan jossain määrin lisäämään etuudensaajien tarvetta toimeentulotukeen eli viimesijaiseen toimeentulon turvaan. Totean, että perustuslain 19 §:ää on tulkittu vakiintuneesti siten, että se edellyttää säännöksessä mainittujen sosiaalisten riskien aikaisen turvan toteuttamista ensisijaisesti 19 §:n 2 momentin tarkoittamista sosiaalivakuutusetuuksista eikä ohjaa etuudensaajia viimesijaiseksi tarkoitetun toimeentulotuen saajiksi.

Hoitoon pääsy

Hoitoon pääsyä koskevalla lainsäädännöllä toteutetaan perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattua potilaan oikeutta saada riittävät terveyspalvelut. Hoitoon pääsystä ja sen enimmäisajoista säädetään terveydenhuoltolaissa. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:n mukaan potilaalla on oikeus hänen terveydentilansa edellyttämään ja laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Julkisen vallan velvollisuus edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edellyttää, että terveydenhuoltojärjestelmällä on riittävä rahoitus ja riittävät voimavarat.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen kanssa samanaikaisesti on järjestelmää kuormittanut merkittävästi vuonna 2020 alkanut covid-19-pandemia. Tilannetta vaikeuttaa edelleen vaikea sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimavaje, joka kasvanut nopeasti viime vuosina käytännössä kaikissa ammattiryhmissä ja koko maassa. Aluehallintovirastot sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto valvovat suunnitelmallisesti hoitoon pääsyä.

Puutteet hoitoon pääsyssä näkyvät myös oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa eli kanteluiden ja tarkastusten yhteydessä. Hoitoon pääsyyn liittyy ongelmia sekä mielenterveyspalveluissa että muissa palveluissa.

Oikeusasiamiehen viimeaikaisessa laillisuusvalvonnassa on todettu puutteita muun muassa päivystysten toiminnassa (4964/2021), lasten terveystarkastusten tekemisessä (EOAK/969/2021), hoitoon pääsyssä sukupuoli-identiteettipoliklinikoille (EOAK/2119/2020), lapsen pääsyssä toimintaterapiaan (EOAK/5574/2022, ei julkaistu), pääsyssä hedelmöityshoitoihin (EOAK/5968/2022 ym.) sekä

kaksoisdiagnoosipotilaiden mahdollisuuksissa saada päihde- ja mielenterveyspalveluita (EOAK/4968/2022).

Minulla ei kuitenkaan laillisuusvalvojana ole talousarvioehdotuksen sisältämien tietojen perusteella mahdollisuutta ottaa kantaa siihen, miten ehdotukset vaikuttaisivat hoitoon pääsyyn.

Pidän aiheellisena, että talousarvioesityksessä on selostettu erikseen lapsibudjetointia (luku 7). Katson, että lasten ja perheiden varhainen tukeminen – niin laadukkaiden palvelujen kuin rahallisten tukienkin avulla – olisi hyödyllisintä ja edullisinta sekä lasten, vanhempien että yhteiskunnan kannalta. Lastensuojelun kustannusten painopiste tulisi saada siirrettyä huostaanottojen ja sijaishuollosta avohuollon palveluihin, myös oppilas- ja opiskelijahuollon palveluihin. Lastensuojelussa korostuvat tällä hetkellä lasten mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä neuropsykiatriset ongelmat. On nähtävissä, että perheen taloudelliset vaikeudet lisäävät lapsen ongelmien kanssa painivien vanhempien henkistä taakkaa, mikä puolestaan heijastuu lasten hyvinvointiin. Näkisinkin suuren vaaran siinä, että riittämätön taloudellinen tuki sitä tarvitseville perheille voi johtaa huostaanottojen kasvuun. Laillisuusvalvonnassa on toistuvasti kiinnitetty huomiota siihen, että lasten ja nuorten mielenterveyden palveluita ja päihdepalveluita on vaikea saada. Korostan, että talousarvioesityksen sisältämiä ehdotuksia tulee arvioida myös perustuslain 19 §:n 3 momentin valossa. Sen mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Kansainvälisten valvontaelinten kannanottoja

Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 80/2002) mukainen valvontaelin Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea totesi 15.2.2023 julkistetussa ratkaisussaan Suomen sosiaaliturvan tason olevan edelleen liian alhainen. Suomi on saanut komitealta myös aikaisemmin moitteita perusturvan riittämättömästä tasosta. Ratkaisussa tarkasteltiin muun muassa vähimmäissairauspäivärahan, -vanhempainrahan, -kuntoutusrahan, työttömyysturvan peruspäivärahan, takuueläkkeen, työmarkkinatuen ja toimeentulotuen tasoa suhteessa suomalaisten keskituloon. Komitea totesi vähimmäisetuudet liian mataliksi kattaakseen tuensaajan perustarpeet uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan edellyttämällä tavalla. Ratkaisussa todettiin kuitenkin myös, että perusturvaetuuksien tasoa on korotettu vuosina 2018–2021. Euroopan neuvoston ministerikomitea antoi vielä kesäkuussa 2023 suosituksen[7], jossa se suositteli, että Suomi jatkaa toimia sosiaaliturvaetuuksien tason nostamiseksi (ottaen huomioon elinkustannusten nousun Suomessa) ja pohtii tapoja ja keinoja sen osoittamiseksi, miten Suomen sosiaaliturvajärjestelmä pystyy takaamaan kohtuullisen elintason kaikille edunsaajille heidän yksilöllisistä olosuhteistaan riippumatta.

[7] Recommendation CM/RecChS(2023)1, 14.6.2023.

Recommends that Finland:
- pursue further the ongoing efforts to increase the level of sickness, parental, rehabilitation benefits, basic unemployment allowance and guarantee pension, as well as the level of basic social assistance and of the labour market subsidy, having regard to the development of costs of living in Finland;
- consider ways and means of collecting information to demonstrate how the Finnish social protection system through its combination of different types of benefits, in cash and in kind, is able to ensure a decent living standard (as measured in relation to median equivalised income) for all beneficiaries whatever their individual circumstances (family status, housing situation, etc.);
- indicate the actions taken to comply with this recommendation in the forthcoming report on follow-up to this decision

Asiaa on käsitelty myös sosiaaliturvan kokonaisuudistusta valmistelevan valtioneuvoston asettaman parlamentaarisen komitean välimietinnössä[8]. Siinä todetaan, että Suomen lisäksi käytännössä kaikki Euroopan maat ovat saaneet Euroopan neuvostolta moitteita perusturvan matalasta tasosta. Sen mukaan vähimmäisturvan riittävyyden kansainvälisestä vertailusta on hankala tehdä tyhjentäviä johtopäätöksiä, koska eri maiden järjestelmät eroavat rakenteeltaan merkittävästi toisistaan. Komitea esittää näkemyksenään kuitenkin, että eri raporttien mukaan perusturvaetuuksien mahdollistama tulotaso Suomessa on länsieurooppalaista kärki- tai keskitasoa riippuen perhemuodosta ja elämäntilanteesta. Se pitää perusturvan riittävän tason määrittelyä lopulta poliittisena päätöksenä. Parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean työ jatkuu[9]. Sen tehtäviin kuuluu muun muassa arvioida perusturvaetuuksien tason riittävyyttä ja suhdetta vähimmäisturvaan.

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositti Suomen yhdistetyistä viidettä ja kuudetta raporttia koskevissa loppupäätelmissään (2.6.2023) muun muassa, että Suomi välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin ja tehostaa edelleen politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille, muun muassa parantamalla vammaisten lasten, turvapaikanhakijalasten ja laittomasti maassa oleskelevien lasten taloudellista tilannetta ja lisäämällä heille maksettavia sosiaaliturvaetuuksia (kohta 35). Komitea suositti myös, että Suomi tehostaa toimenpiteitä, joilla varmistetaan lapsille mahdollisuus saada nopeasti ja tehokkaasti hyvälaatuisia terveyspalveluja koko maassa, ja kiinnittää erityistä huomiota heikossa asemassa oleviin ja syrjäytyneisiin lapsiin, kuten sijaishuollossa oleviin lapsiin, köyhyydessä eläviin lapsiin, saamelaislapsiin sekä turvapaikanhakija- ja pakolaislapsiin, lapsiin, jotka eivät koe kuuluvansa heille syntymässä annettuun sukupuoleen, ja lapsiin, jotka ovat jääneet tai ovat vaarassa jäädä ilman vanhempiensa huoltoa (kohta 31). Komitean

[8] Valtioneuvoston julkaisuja 2023:26

[9] Parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean kokoonpanon ja tehtävien muuttaminen 31.3.2027 päättyväksi toimikaudeksi, STM/2023/116

suositti lisäksi, että Suomi tehostaa lapsille tarkoitettuja mielenterveyspalveluja ja -ohjelmia (kohta 32)[10].

Seitsemännessä Suomea koskevassa määräaikaistarkastelussa (30.3.2021) Yhdistyneiden kansakuntien taloudellisten sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (TSS-komitea) esitti huolensa, että perusterveydenhuollon palveluja ei ole riittävästi saatavilla koko maassa. Komitea kiinnitti huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan uudistuksen tavoitteisiin muun muassa terveyspalveluiden saatavuudessa, ja suositteli, että valtio tarkkailee uudistuksen vaikutuksia sosiaali- ja terveyspalveluiden saavutettavuuteen, yhdenvertaiseen saatavuuteen, kohtuuhintaisuuteen ja saatavuuteen maan kaikissa osissa. Komitea suositti myös, että sen lisäksi, että otetaan huomioon alueelliset ominaispiirteet, uudistuksessa olisi puututtava esteisiin, jotka haittaavat sellaisten ryhmien kuten työttömien, vanhusten ja paperittomien henkilöiden hoidon saatavuutta. Komitea myös kiinnitti erityistä huomiota mielenterveyspalveluihin ja muun muassa suositti lisäämään mielenterveyspalveluiden saatavuutta.

Totean lopuksi, että TSS-sopimuksen 2 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet, ilman minkäänlaista syrjintää täysimääräisesti käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ryhtymään toimenpiteisiin kaikin soveltuvin keinoin ja varsinkin lainsäädäntötoimenpitein tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksiensa toteuttamiseksi asteittain kokonaisuudessaan. Tämä säännös korostaa velvollisuutta toteuttaa sopimuksen turvaamat oikeudet yhteiskunnan voimavaroja suunnattaessa.

Apulaisoikeusasiamies

Maija Sakslin

Esittelijäneuvos

Heidi Laurila

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.

[10] Epävirallinen suomennos